שמעו דברי מערכי המלחמה וחזרו במלחמה מה הוא אומר אל ירך לבבכם אל תיראו ואל תחפזו ואל תערצו כנגד ארבעה דברים שעובדי כוכבים עושין מגיפין ומריעין צווחין ורומסין: פלשתים באו בנצחונו של גלית כו': גלית אמר רבי יוחנן שעמד בגילוי פנים לפני הקב"ה שנאמר [1]ברו לכם איש וירד אלי [א]ואין איש אלא הקב"ה שנא' [2]ה' איש מלחמה אמר הקב"ה הריני מפילו על יד בן איש שנא' [3]ודוד בן איש אפרתי הזה א"ר יוחנן משום רבי מאיר בשלשה מקומות לכדו פיו לאותו רשע אחד ברו לכם איש וירד אלי ואידך אם יוכל להלחם אתי והכני וגו' ואידך דקאמר ליה לדוד [4]הכלב אנכי כי אתה בא אלי במקלות דוד נמי אמר ליה [5]אתה בא אלי בחרב בחנית ובכידון (א) הדר אמר ליה ואנכי בא אליך בשם ה' צבאות אלהי (ישראל) מערכות ישראל אשר חרפת [6]ויגש הפלשתי השכם והערב אמר ר' יוחנן כדי לבטלן מק"ש שחרית וערבית ויתיצב ארבעים יום א"ר יוחנן כנגד ארבעים יום שנתנה בהן תורה [7]ויצא איש הבינים ממחנות פלשתים וגו' מאי בינים אמר רב שמבונה מכל מום ושמואל אמר בינוני שבאחיו דבי רבי שילא אמר שהוא עשוי כבנין רבי יוחנן אמר בר מאה פפי וחדא נאנאי וגלית שמו מגת תני רב יוסף שהכל דשין את אמו כגת כתיב מערות וקרינן מערכות תני רב יוסף שהכל הערו באמו כתיב [8]הרפה וכתיב ערפה רב ושמואל חד אמר הרפה שמה ולמה נקרא שמה ערפה שהכל עורפין אותה מאחריה וחד אמר ערפה שמה ולמה נקרא שמה הרפה שהכל דשין אותה כהריפות וכן הוא אומר [9]ותקח האשה ותפרוש המסך על פני הבאר ותשטח עליה הריפות ואי בעית אימא מהכא [10]אם תכתש את האויל במכתש בתוך הריפות בעלי [11]ואת ארבעת אלה יולדו להרפה בגת ויפלו ביד דוד וביד עבדיו מאי נינהו אמר רב חסדא סף ומדון גלית וישבי בנוב ויפלו ביד דוד וביד עבדיו דכתיב [12]ותשק ערפה לחמותה ורות דבקה בה אמר רבי יצחק אמר הקדוש ברוך הוא יבואו בני הנשוקה ויפלו ביד בני הדבוקה דרש רבא בשכר ארבע דמעות שהורידה ערפה על חמותה זכתה ויצאו ממנה ארבעה גבורים שנאמר ותשאנה קולן ותבכינה עוד כתיב חץ חניתו וקרינן עץ חניתו אמר רבי אלעזר עדיין לא הגיענו לחצי שבחו של אותו רשע מכאן שאסור לספר בשבחן של רשעים ולא לפתח ביה כלל לאודועי שבחיה דדוד: בני עמון באו בנצחונו של שובך כו': כתיב שובך וכתיב שופך רב ושמואל חד אמר שופך שמו ולמה נקרא שמו שובך שעשוי כשובך וחד אמר שובך שמו ולמה נקרא שמו שופך שכל הרואה אותו נשפך לפניו כקיתון [13]אשפתו כקבר פתוח כולם גבורים רב ושמואל ואמרי לה רבי אמי ורבי אסי חד אמר בשעה שזורקין חץ עושין אשפתות של חללים ושמא תאמר שאומנין בקרב ת"ל כולם גבורים וחד אמר בשעה שעושין צורכיהן עושין אשפתות של זבל ושמא תאמר מפני שחולי מעיים הם תלמוד לומר כולם גבורים אמר רב מרי שמע מינה האי מאן דנפיש זיבליה חולי מעיים הוא למאי נפקא מינה ליטרח בנפשיה [14]דאגה בלב איש ישחנה [ב]ר' אמי ורבי אסי חד אמר ישחנה מדעתו וחד אמר ישיחנה לאחרים: ואתם אי אתם כן כו': וכל כך למה מפני [ג]שהשם וכל כינויו

מונחין

שמעו דברי מערכי מלחמה. מי ראוי לחזור ומי ראוי לילך ומזהו הראויים לחזור כגון בנה בית ונטע כרם וארש אשה וירא ורך הלבב. ואע״ג דכתיב כהן ודברו השוטרים לקמן[ד] אמרינן דכהן קאמר להו אלא שהשוטרים משמיעין דבריו לעם: **אל ירך לבבכם אל תיראו ואל תחפזו ואל תערצו.** ארבעה אזהרות כנגד ארבעה דברים שהעובדי כוכבים היו עושין לאיים מגיפין בתריסין ומריעין בקרנות וצווחין בקולם ורומסין בנהלת סוסיהן ולהרותם אבל לחלוח חרבות ושפעת קלגסים הן עיקר המלחמה ואינן לאיים: **בגילוי פנים.** בחוצפה: **ברו.** בחרו: **לכדו פיו.** אמר פיו את כשלונו: **וירד אלי.** משמע עלי שהוא יגבר דהוה ליה למימר וילחם אתי: **ואידך והכני.** ואע״ג דהדר אמר ואם אני אוכל לו והכיתיו מכל מקום פתיחת פיו לרעתו(ב): **דוד הדר קאמר ליה ואני בא.** ואין זו פתיחת פה לרעה דאמר ליה אתה בא למשול בי על ידי דבר שאין בו ממש ואני בא למשול בך בשם שהנצחונות שלו: **כנגד ארבעים יום.** שאימרה תורה להתקבל ניתן לו כח להתיצב: **מכל מום.** מתוקן ומנוקה מכל מום של כיעור: **שבאחיו.** ארבעה (ג) היו (לו) כדלקמן: **בר מאה פאפי וחד נאנאי.** בן התערובת שבאו הרבה אנשים על אמו בלילה אחת ונתעברה מן אחד נמלא האחד אביו וכולן מנאפים: **נאנאי.** זהו אב בלשון פרסי: **פאפי.** פרסטר״א. ולשון איש הביניים שילא מבין אנשים הרבה: **כתיב מערות.** ממערות פלשתים: **כתיב ערפה.** שם האחת ערפה (רות א) וכתיב הרפה אשר בילידי הרפה והיא ערפה כדאמרי׳ לקמן שנגזר עליה שיפלו בניה בחרב ביד בני רות שדבקה בשכינה: **עורפין אותה.** הפקירה עצמה כבהמה (ד) פנים כנגד עורף: **כהריפות.** חטין כתושין: **סף ומדון וגלית וישבי.** כולם בספר שמואל[ה]: **בני הנשוקה.** שנשקה לחמותה להפרד מעמה שלא נתגיירה: **ותבכינה עוד.** פעם שניה דלעיל מיני׳ כתי׳ ותשאנה קולן ותבכינה: **ארבע דמעות.** שתי בכיות משתי עינים: **חץ.** לשון חצי. הודיעך הכתוב שלא סיפר בחצי גבורתו: **לאודועי שבחיה דדוד.** שנלחם עם גבור כמוהו: **כתיב שובך.** בספר שמואל (ב׳ י׳) וכתיב שופך בדברי הימים (א׳ יט): **אשפתו כקבר פתוח.** בחיילות של נבוכדנצר כתיב. ואיידי דנקט פלוגתא דרב ושמואל בדרשות דקראי נקט לה: **מפני שאומנים.** אבל אינם גבורים: **של זבל.** מחמת שאוכלין הרבה בגבורה: **שמע מינה.** מדקאמר שמא תאמר חולי מעיים הם: **ליטרח בנפשיה.** לבקש לו[ו] רפואות טרם יכבד חוליו עליו: **דאגה בלב איש ישחנה.** ישחנה מדעתו. **ישיחנה לאחרים: וכל כך למה.** אומר להם ומה היא הבטחה הזו שהבטיחן כי ה׳ אלהיכם ההולך ולא אמר כי ה׳ אלהיכם עמכם ומה היא הליכה זו דמשמע הולך ממש: **שהשם וכל כינויו עומדין בארון.** היוצא עמהם במלחמה:

שפיטפט

מאה פפי וחד נאנאי. בירושלמי בפרק החולץ אגמרא דמייתינן אתם תלוי את ש״מ [שהאשה] מתעברת ומזורת ומתעברת את ש״מ שאין האשה מתעברת משני בני אדם כאחת ופליגי על רבנן דאגדתא דרבנן דאגדתא אומרים ויצא איש הביניים ממערכות פלשתים ממאה ערלות פלשתים שהערו בה מאה ערלות פלשתים אמר רבי מתניא ולא פליגין עד שלא נסרחה הזרע האשה מתעברת משני בני אדם כאחת משנסרח הזרע אין האשה מתעברת משני בני אדם כאחת וזה משמע שכולן מאה היו אבותיו שהרי מכולן נתעברה אמו ולא כפי׳ רש״י שפירש וחד נאנאי שאחד מהן אביו ופי׳ הערוך[ז] נאנאי כלב שבאו עליה מאה אנשים וכלב אחד וכן מפורש בויקרא רבה ובאגדה דשמואל אמר ר׳ יצחק אותה הלילה שפירשה ערפה מחמותה נתערבו בה גיים של מאה בני אדם הדא דכתיב והוא מדבר עמם והנה איש הביניים וגו׳ ממערכות פלשתים ממערות כתיב ממאה ערלות פלשתים רבי תנחומא אמר אף כלב אחד שנאמר ויאמר הפלשתי אל דוד הכלב אנכי וגו׳ ותו התם ויתיצב ארבעים יום אמר רבי ברכיה ב״ר יצחק בשכר ארבעים פסיעות שהלכה ערפה עם חמותה נתלה לבנה ארבעים יום: **מפני** שהשם וכל כנויו מונחים בארון. תוספתא (פ״ז ע״ש) כי ה׳ אלהיכם ההולך עמכם זה השם הנתון בארון שנאמר וישלח אותם משה וגו׳ מלמד שהיה פנחס משוח מלחמה וכלי הקודש זה הארון ויש אומרים אלו בגדי כהונה שנא׳ ובגדי הקודש אשר לאהרן [רבי יהודה בן לקיש] אומר ב׳ ארונות היו עמהם זה שיוצא עמהן למלחמה היו בו שברי לוחות שנאמר ויסעו מהר ה׳ וגו׳ זה שהיה עמהן היה בו ס״ת שנאמר ויעפילו לעלות וגו׳ ובירושלמי אמרי׳ ארון אחד היה:

מאלו התוס׳ לא מצאתי יותר

תורה אור השלם

1. וַיַּעֲמֹד וַיִּקְרָא אֶל מַעַרְכֹת יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר לָהֶם לָמָּה תֵצְאוּ לַעֲרֹךְ מִלְחָמָה הֲלוֹא אָנֹכִי הַפְּלִשְׁתִּי וְאַתֶּם עֲבָדִים לְשָׁאוּל בְּרוּ לָכֶם אִישׁ וְיֵרֵד אֵלָי: שמואל א יז ח
2. יְיָ אִישׁ מִלְחָמָה יְיָ שְׁמוֹ: שמות טו ג
3. וְדָוִד בֶּן אִישׁ אֶפְרָתִי הַזֶּה מִבֵּית לֶחֶם יְהוּדָה וּשְׁמוֹ יִשַׁי וְלוֹ שְׁמֹנָה בָנִים וְהָאִישׁ בִּימֵי שָׁאוּל זָקֵן בָּא בַאֲנָשִׁים: שמואל א יז יב
4. וַיֹּאמֶר הַפְּלִשְׁתִּי אֶל דָּוִד הֲכֶלֶב אָנֹכִי כִּי אַתָּה בָא אֵלַי בַּמַּקְלוֹת וַיְקַלֵּל הַפְּלִשְׁתִּי אֶת דָּוִד בֵּאלֹהָיו: שמואל א יז מג
5. וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל הַפְּלִשְׁתִּי אַתָּה בָּא אֵלַי בְּחֶרֶב וּבַחֲנִית וּבְכִידוֹן וְאָנֹכִי בָא אֵלֶיךָ בְּשֵׁם יְיָ צְבָאוֹת אֱלֹהֵי מַעַרְכוֹת יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר חֵרַפְתָּ: שמואל א יז מה
6. וַיִּגַּשׁ הַפְּלִשְׁתִּי הַשְׁכֵּם וְהַעֲרֵב וַיִּתְיַצֵּב אַרְבָּעִים יוֹם: שמואל א יז טז
7. וַיֵּצֵא אִישׁ הַבֵּנַיִם מִמַּחֲנוֹת פְּלִשְׁתִּים גָּלְיָת שְׁמוֹ מִגַּת גָּבְהוֹ שֵׁשׁ אַמּוֹת וָזָרֶת: שמואל א יז ד
8. וְיִשְׁבִּי בְּנֹב אֲשֶׁר בִּילִידֵי הָרָפָה וּמִשְׁקַל קֵינוֹ שְׁלֹשׁ מֵאוֹת מִשְׁקַל נְחֹשֶׁת וְהוּא חָגוּר חֲדָשָׁה וַיֹּאמֶר לְהַכּוֹת אֶת דָּוִד: שמואל ב כא טז
9. וַתִּקַּח הָאִשָּׁה וַתִּפְרֹשׂ אֶת הַמָּסָךְ עַל פְּנֵי הַבְּאֵר וַתִּשְׁטַח עָלָיו הָרִפוֹת וְלֹא נוֹדַע דָּבָר: שמואל ב יז יט
10. אִם תִּכְתּוֹשׁ אֶת הָאֱוִיל בַּמַּכְתֵּשׁ בְּתוֹךְ הָרִיפוֹת בַּעֱלִי לֹא תָסוּר מֵעָלָיו אִוַּלְתּוֹ: משלי כז כב
11. אֶת אַרְבַּעַת אֵלֶּה יֻלְּדוּ לְהָרָפָה בְּגַת וַיִּפְּלוּ בְיַד דָּוִד וּבְיַד עֲבָדָיו: שמואל ב כא כב
12. וַתִּשֶּׂנָה קוֹלָן וַתִּבְכֶּינָה עוֹד וַתִּשַּׁק עָרְפָּה לַחֲמוֹתָהּ וְרוּת דָּבְקָה בָּהּ: רות א יד
13. אַשְׁפָּתוֹ כְּקֶבֶר פָּתוּחַ כֻּלָּם גִּבּוֹרִים: ירמיהו ה טז
14. דְּאָגָה בְלֶב אִישׁ יַשְׁחֶנָּה וְדָבָר טוֹב יְשַׂמְּחֶנָּה: משלי יב כה

מסורת הש"ס

א) [לקמן מח. סנהדרין נג. נו:], ב) יומא עה. [סנהדרין ק:], ג) [ב״ב יד:], ד) [דף מג.], ה) [ב׳ כא], ו) כס״מ: ריב, ז) [ערך בן ד׳],

הגהות הב"ח

(א) גמ׳ ובכידון דוד הדר אמר וכו׳ נכלום אלהי מערכות כל״ל ותיבת ישראל נמחק: (ב) רש״י ד״ה ואידך וכו׳ לרעתו הוא הס״ד: (ג) ד״ה שבאחיו ארבעה אחים היו: (ד) ד״ה עורפין וכו׳ כבהמה אף פנים:

לעזי רש"י

פרשטר״א [פרשטרי״ש]. אבות הורגים.

מוסף רש"י

דאגה בלב איש. פחד שדואג על הספק שום דבר פן יבואהו (יומא עה.). ישיחנה לאחרים. שמא ישיאוהו עצה (שם).